

DR. KOVÁCS ILONA¹ BÉCS ZENEI ARCAI

Bécs Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart és Ludwig van Beethoven korában a világ zenei fővárosa volt – és ma is a klasszikus zene egyik legfontosabb központja. A város utcáin sétálva szinte minden sarkon egy-egy zenetörténeti emlék idézi a múltat. Néhány példa: a 3. kerületben, az Ungargasse 3. számú ház falán lévő emléktábla azt hirdeti, hogy ott komponálta Beethoven a 9. szimfóniáját. A Mariahilfer Strassén Haydn-szobor emlékeztet a klasszikus kor mesterére. Egy másik ház, a Rauhensteingasse 8. szám alatti ház falán tábla jelzi, azon a helyen állt egykor az a ház, ahol Mozart 1791. december 5-én elhunyt. Az épületet a 19. század végén lebontották, a helyén ma egy üzletközpont áll (1. kép). A Karlsplatz metrómegálló hosszú aluljárójában pedig Bartók neve ragyog egy csillagon (2. kép). A példákat a végtelenségig lehetne sorolni. Bécsben a zene nemcsak történelem, hanem élő jelen. Most három közelmúltbeli bécsi zenei élményemet szeretném megosztani a tisztelt Olvasóval.



1. kép, A ház helye, ahol Mozart meghalt (Bécs, I. kerület)

¹ **Dr. Konkoly Dr. Kovács Ilona** zenetörténész, a Magyar Táncművészeti Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára és a XVIII. kerületi Dohnányi Ernő Zeneiskola szolfézs és zeneirodalom tanára.



2. kép, Bartók-csillag

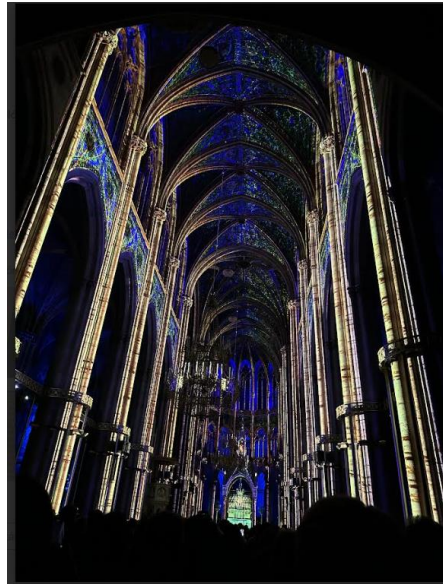
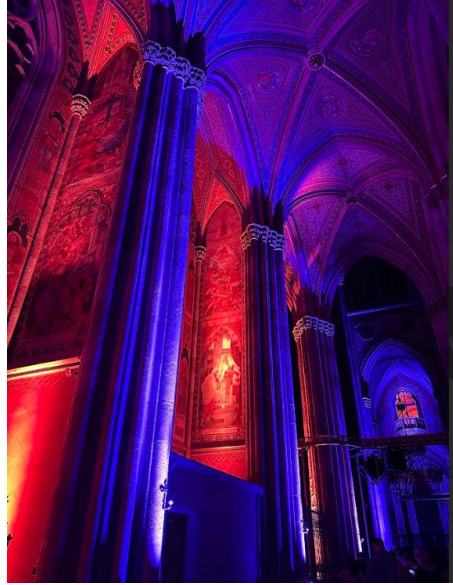
Képzeljük most el, hogy belépünk a bécsi Votivkirchébe – az impozáns neogótikus templomba, amelynek kőcsipkés boltívei és magasba törő oszlopai már önmagukban is a transzcendencia élményét idézik. Most azonban nem a csendes áhítat, hanem a fény, a hang és a színek robbanása fogadja a látogatót: a „*Light of Creation*” [A Teremtés fénye] című 30 perces fény- és hangshow a Teremtés történetét meséli el. A program különlegessége, hogy a Votivkirche – amely önmagában is Bécs egyik legimpozánsabb építészeti emléke – új szerepben mutatkozik meg: a modern vizuális művészetek templomává válik. A régi kövek és az új technológia fúziója lenyűgöző: mintha a múlt és a jelen pillanata olvadna össze egyetlen, ragyogó élménnyé. A templom mint helyszín különös mélységet adott az élménynek. A Votivkirche Bécs történelmi emlékhelye, és most kortárs katedrálissá alakult át. A falakra vetített fények egyáltalán nem rombolták le a templom szentségét, hanem új értelmet adtak neki: a fény szó szerint „megszólaltatta” az építményt.

Már a kezdés is egyedülálló élmény volt: soha nem ültem még teljesen sötét templomban (majdnem teljes sötétben, csak a vészkiárat-jelző lámpák égtek) és ritkán átélhető csend és nyugalom járta át a templom falait és a nézők lelkét. Aztán megjelent az első fénycsóva. A produkció hat, egymásra épülő tételben bontotta ki a *Genesis* – a világ keletkezésének – történetét. A nézők körül életre kelt a sötétségből fakadó fény, a formát öltő víz és föld, a növekedés és az élet csodája. A monumentális templomtér 360 fokban vált a fények vásznává: a falakra, boltozatokra, szobrokra vetített képek úgy mozogtak, mintha maga az épület lélegezne. A vizuális élménnyel teljes összhangban

komponált zene kísérte – Adam Lukas (*1991, filmzeneszerző) alkotása, aki kifejezetten ehhez a produkcióhoz komponálta a zenei kíséretet. Először csak finom rezdülésekkel az „ősrobbanás” kezdetén, majd egyre sodróbb, ünnepélyesebb hangzásvilággal, ahogy a Teremtés folyamata kiteljesedik. A zene a Votivkirche akusztikáját kihasználva egyszerre monumentális és bensőséges: a hangszínek és a zenei motívumok a fények ritmusára lélegeznek – hol lágyan, mint egy tengeráramlás, hol drámaian, mint egy vulkánkitörés. A zene és a vizualitás tökéletes harmóniában szólal meg, mintha két külön művészeti ág közösen teremtené meg a világot. A falakon megjelent a víz képe, majd a növények, aztán a halak, a madarak, az emlősök – szépen sorban, végül az Ember is.

A „Light of Creation” egyik legkülönlegesebb aspektusa az, hogy a 19. századi templom falai között a múlt, a jelen és a jövő találkozik. A gótikus építészet szakrális tere itt a digitális technológia segítségével újraértelmeződik: a színek, fények és hangok együttese nem pusztán látványos, hanem mélyen spirituális élményt kínál. Az installáció nemcsak a Teremtés történetét idézte meg, hanem magát az emberi kíváncsiságot és a világ megismerésének vágyát is. A néző nem egyszerűen szemlélő, hanem részese lesz az eseménynek. A 360 fokos vetítés, a surround hangzás és a templom természetes akusztikája teljesen körülölel – a határ a valóság és az illúzió között elmosódik. A fények időnként mintha a mennyezetről szállnának alá, máskor a padlóból törnek fel; a térben mozgó színek és árnyak újra és újra átrajzolják a templom belső szerkezetét.

A show nemcsak technikai bravúr, hanem költői meditáció a teremtésről, a kezdet és a fény megszületéséről. A fény – mint a civilizáció és a tudás szimbóluma – egyszerre jelent isteni szikrát és emberi inspirációt. A látvány és a hangzás szinte liturgikus erejű, miközben a vetítés narratívája mindenki számára érthető, vallási hovatartozástól függetlenül. A „Light of Creation” egy modern teremtésmítosz, amely a művészet, a zene és az építészet nyelvén mesél arról, hogyan születik a világ – és hogyan ébred fel bennünk a csodálat képessége. A lenyűgöző látványshow, érzéki és gondolati utazás a világ eredetéhez és önmagunkhoz. Aki átéli, az nemcsak a fény és hang egységét tapasztalja meg, hanem a Teremtés folyamatát is – azt a pillanatot, amikor a káoszból rend, a sötétségből élet, az anyagból tudat születik. Talán éppen ez a legnagyobb varázsa: miközben a Votivkirche falai között elmerülünk a fényben, egy pillanatra úgy érezzük, mintha bennünk is megszületne a világ. (*Votivkirche, Bécs, 2025. szeptember 25., 3. és 4. kép*)



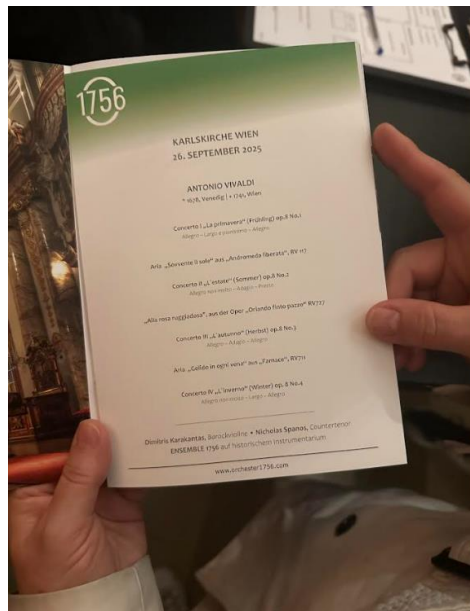
3.és 4. kép, A Votivkirche fényfreskói

Egy nappal később, a Karlskirchébe látogatva egyszerre érezni a barokk építészet súlyát és az ég felé törő könnyedséget. A hatalmas kupola, a márványoszlopok és az arany díszítés között valami földöntúli harmónia uralkodik – mintha a tér önmagában is zenélne. Ebben a templomban szólal meg estéről estére Antonio Vivaldi legismertebb sorozata, *A négy évszak* – nem koncertteremben, nem színpadon, hanem ott, ahol a hangok és a visszhangok együtt építik újra a barokk zene világát. A Karlskirche története és szimbolikája különös többletet ad az előadásnak. A templomot VI. Károly császár fogadalomból építtette, miután Bécs túlélte egy pestisjárványt. A barokk monumentalitás itt nem csupán díszítés, hanem a megváltás és az újjászületés

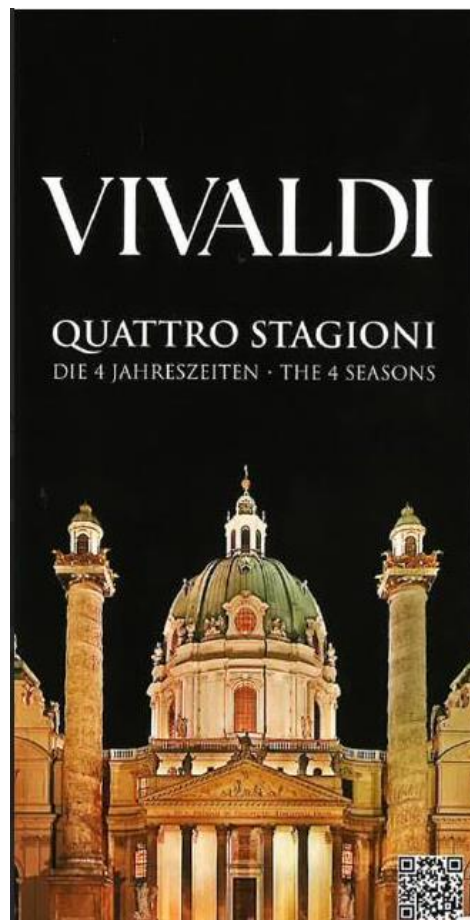
szimbóluma. E falak között hallgatni *A négy évszakot* olyan, mintha az emberi élet körforgását – a születést, az érettséget, a hanyatlást és az újrakezdést – zenei és spirituális szinten egyszerre élhetnénk át. A természet ciklikussága, amely Vivaldi művének alapja, a templom történetével rezonál: a szenvedés után mindig eljön a tavasz, a fény, az újrateremtődés.

A Karlskirche-beli előadás különlegessége, hogy nem pusztán egy barokk koncert – a négy hegedűverseny mellett Vivaldi-áriák is felhangzottak –, hanem egyfajta időutazás a barokk zene korába. Az osztrák főváros szívében, a templom lenyűgöző akusztikájában a hallgató úgy érzi, mintha a 18. századi Velencébe csöppenne, ahol Vivaldi papként és zeneszerzőként dolgozott. A zeneszerző egyébként Bécsben halt meg 1741-ben, nem messze a templomtól temették el. Sírja nem maradt fenn, de a templomban Vivaldi-estekkel emlékeznek a nagy olasz zeneszerzőre. Az előadáson az Ensemble 1756 muzsikusai játszottak, korhű hangszereken, Dimitris Karakantas hegedűszólójával és Nicholas Spanos kontratenor közreműködésével. A hegedűszólista a Vivaldi-művek sodró energiáját és líráját egyaránt megragadta – minden mozdulatában benne volt a barokk retorika: a zene beszélt, kérdezt és válaszolt.

A templom akusztikája a zene egyik legnagyobb szövetségese volt. A hangok nem csupán megszólaltak, hanem visszaverődtek a kupola íveiről. Aki a Karlskirchében hallgatja Vivaldi muzsikáját, az valójában egy spirituális zenei szertartáson vesz részt. Itt a művek nem pusztán a barokk virtuozitás példái, hanem az emberi élet allegóriái. A hangok egyszerre idézték a természet erejét és a lélek rezdüléseit, a zene hullámmása pedig összekötötte a hallgatót a világgal, a természettel és önmagával. A „Tavasz” első akkordjai friss levegőként áradtak szét, a madárdal-motívumok szinte láthatóvá váltak, ahogy a hangok „felrepültek” a mennyezetre. A „Nyár” viharos gyors tételeiben a hegedű pergő futamai úgy zúdultak alá, mintha villám cikázna a templom falain, majd az „Ősz” szüreti táncaiban a ritmus lüktetése meleg, földszagú energiát hozott a kőbe zárt térbe. A „Tél” fagyos dallamai különösen erősek: a hideg csillogása és a vonó érintése között valami törékeny, mégis reményteljes szépség született. Nicholas Spano mintegy intermezzóként Vivaldi legszebb vokális kompozícióiból énekelt a concertók között: láttató erővel formálta meg a Vivaldi-operák részleteit. (*Karlskirche, Bécs, 2025. szeptember 26., 5., 6. és 7. kép*).



5. kép, A Vivaldi-est műsora 2025. szeptember 26-án a Karlskirchében

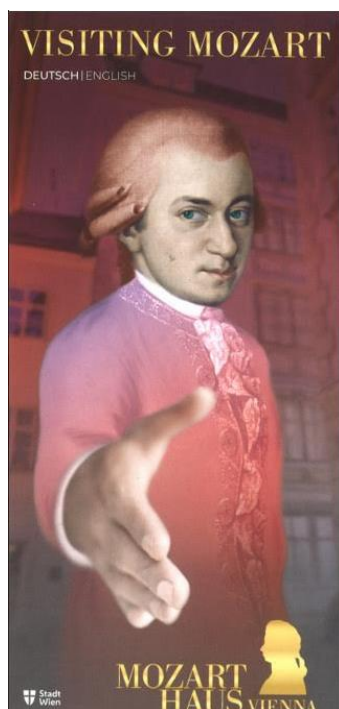


6. kép, Karlskirche – Bécs



7. kép, Az Ensemble 1756

És persze nincs Bécs Mozart nélkül. A bécsi Mozarthaus, a Domgasse 5. szám alatt különleges hely a város szívében: itt lakott Wolfgang Amadeus Mozart 1784 és 1787 között, életének talán legtermékenyebb, legboldogabb éveiben. Ez az egyetlen bécsi lakás, amely a zeneszerző számtalan bécsi lakhelye közül fennmaradt, és ma múzeumként látogatható. Aki belép ide, nem pusztán egy korabeli lakásba, hanem a klasszikus zene egyik legfényesebb korszakának középpontjába érkezik (8. kép).

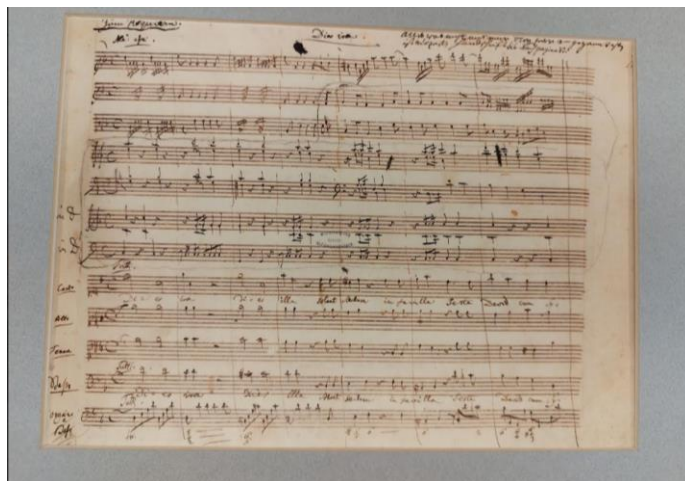


8. kép, Mozart-ház

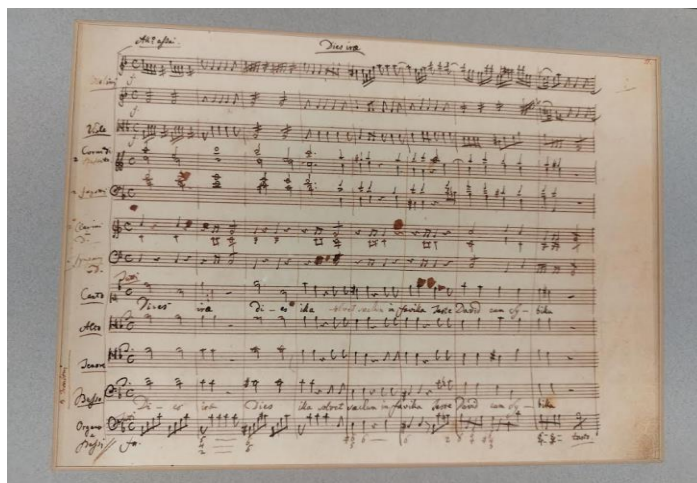
A Domgasse kanyargós, keskeny utcácskája néhány lépésre található a Szent István-dómtól. A ház külseje ma is őrzi a 18. századi Bécs hangulatát: a kőfalak, a boltíves kapualj és a korabelinek tűnő ablakkeretek között szinte hallani véljük a város egykori zaját – a lovaskocsik zörgését, a piac zsivaját, a zene foszlányait. Itt komponálta Mozart többek között a *Figaro házassága* című operáját. A háromszintes múzeum különleges módon ötvözi a történelmi hitelességet és a modern kiállítási technikát. A földszinti részen a látogatót Bécs 18. századi világába vezetik be: vetítések, makettek és hangzó installációk segítségével elevenedik meg az a pezsgő kulturális közeg, amelyben Mozart alkotott. A város ekkor Európa egyik legfontosabb zenei központja volt, ahol a színházak, kávéházak és arisztokrata paloták között egy fiatal komponista kereste – és találta meg – saját hangját.

Az első emeleten található a Mozart-lakás, az élmény talán legbensőségesebb része. A szobákban korabeli bútorok, hangszerek és kéziratok idézik fel a mindennapokat: a nappaliban kis asztal áll, amelyen Mozart állítólag komponált, mellette a fortepiano rekonstrukciója. A falakon kortársak portréi és levelek részletei olvashatók. Mozart itt élte meg karrierje csúcsát, de itt kezdett el szembesülni a művészi szabadság árnyoldalaival is – a függetlenség és a bizonytalanság kettősségével, amely végigkísérte a bécsi évek hangulatát.

A második és harmadik szinten interaktív kiállítások mutatják be Mozart korát és örökségét. A látogatók zenét hallgathatnak és kottákat böngészhetnek. Számomra az egyik legérdekesebb a Requiem *Dies irae* tételének két kottalapja volt (másolatban persze). Az egyiken még Mozart kezdte el komponálni a tétel elejét, amit aztán felesége, Constanze megbízásából először Joseph Leopold Eybler (1765–1846) kísérelt meg befejezni. Talán a Mozart iránt érzett nagy tisztelet miatt nem volt képes megfelelni a feladatnak, így végül egy másik-Mozart tanítvány, Franz Xaver Süssmayr (1766–1803) nevéhez kötjük a d-moll *Requiem* teljessé tételét (9. és 10. kép).



9. kép, W. A. Mozart: Requiem (K. 626), a *Dies irae* munkapartitúrájának 1. oldala Mozart és Joseph Leopold Eybler kézírásával (1791). Eredeti: Österreichische Nationalbibliothek, Wien, Musiksammlung, Inv. Nr. Hs 17.561



10. kép, W. A. Mozart: Requiem (K. 626), a *Dies irae* 1. oldalának letisztázott partitúrája Franz Xaver Süssmayr kézírásával (1792?). Eredeti: Österreichische Nationalbibliothek, Wien, Musiksammlung, Inv. Nr. Hs 17.561

A Mozarthaus nemcsak múzeum, hanem zenei központ is: rendszeresen rendeznek itt kamarakonzerteket, előadásokat, gyermekprogramokat, amelyek a zenét élő élménnyé teszik. A ház így nem pusztán emlékhely, hanem folyamatosan lüktető kulturális tér, ahol a múlt és a jelen találkozik. A látogatás végén, amikor az ember kilép a Domgasse szűk utcájára, talán észre sem veszi, hogy a város zaja megváltozott: a turisták beszéde, a távolból hallatszódó harangszó, a kávézók zenéje mind beleolvad abba a hangzásvilágba, amelynek egyrészét Mozart valamikor hallhatta, és amelyet talán a zenéjébe írt beleírt (Mozarthaus, Bécs, 2025. szeptember 25.)